

Fair en fatsoenlijk

New Labour in Blackpool

Jan Vermeersch

Stafmedewerker SEVI en Internationaal Secretariaat SP

De tijd dat Harold Wilson vakbondsleider Hugh Scanlon sommeerde om zijn troepen terug te trekken - "get your tanks off my lawn, Hughie" - komt niet meer terug. De Labour-conferentie in Blackpool van begin oktober was een rimpelloze bedoening. Radicale vakbondsmilitanten stonden aan de poort van de zaal in plaats van binnen, en van prestigieuze vertegenwoordigers van oud-links - zoals Tony Benn - werd alleen iets vernomen in de marge van het congres. Daardoor werd aan Tony Blair de kans geboden om van deze conferentie - de laatste voor de verkiezingen van april 1997 - een unieke demonstratie van eensgezindheid te maken. Als het aan Labour lag, was verdeeldheid op het congres zo ongeveer het enige wat nog kon verkeerd gaan voor de verkiezingen, en dat gevaar werd in Blackpool deskundig afgewend.

Over de perfecte regie van Blair en de zijnen moet niet worden gezeurd. Na zeventien jaar conservatief bewind en sociale achteruitgang telt nog één zaak: Labour moet de volgende verkiezingen winnen. Daarvoor is men ook aan vakbondskant bereid om Blair te laten uitspreken. Bovendien is het verkeerd de Labour-conferenties van weleer te veel te idealiseren. Vanzelfsprekend, toen waren het meer pure partijaangelegenheden (en geen mediagebeurtenissen zoals nu) en werd de toon door andere thema's gezet. Maar laten wij ook niet vergeten dat schimpen en schreeuwen tegen het kapitalisme Labour geen millimeter dichterbij de macht bracht en dat sommige radicale voorstellen allesbehalve het summum waren van politieke intelligentie. Toen Tony Benn in 1981 pleitte voor uitstreding uit de Europese Gemeenschap, stapten prompt een aantal prominenten uit de partij en stichtten de SDP. In vergelijking daarmee was Blackpool -

met een zeer gematigd pro-Europees credo en bescheiden beloftes voor een modern en efficiënt regeringsmanagement - inderdaad saai.

Middenklasse-waarden

Men weet het: Tony Blair heeft als eerste Labour-leider de radicale conclusie getrokken dat een moderne sociaal-democratische partij niet kan regeren zonder de steun van (een deel van) de middenklasse. Dat was er in Blackpool aan te merken. Zelden heeft een Labour-leider zo wervend gesproken voor een groep die niet de harde kern vormt van de kiezers van de partij en wier belangen in principe ook door een pré-Thatcheriaanse Tory-partij zouden kunnen worden behartigd. Die groep ontgoochelde Tory-kiezers werd op de eerste plaats geïdendeerd door Blair. Zijn toespraak stond bol van waarden - fatsoen, familie, patriottisme, law and order - die aan conservatieve kant goed liggen. In essentie bevatte zij een oproep aan de kiezers om afstand te nemen van het ongebreidelde en amorele individualisme van de Tories en meer menselijke waardigheid, gezond verstand, sociale plicht, persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel en solidariteit met de minst bedeedden in de politiek te injecteren. Die midden-kiezers zijn geen vijanden voor New Labour. Voor zover zij Blairs christelijke 'ethiek van de gemeenschap' onderschrijven en een dogmatische economische politiek afwijzen, vormen zij een vitaal bestanddeel van een centrum-links project.

Zoals men weet zijn een aantal continentale sociaal-democratische partijen reeds eerder op zoek gegaan naar die centrumkiezers. Waarom het bij Labour zo lang heeft geduurd, houdt verband met een zekere blindheid voor het veranderende klassekarakter van de Britse samenle-

ving én een zeer 'nationale' visie op de parlementaire weg naar het socialisme (zie hiervoor ondermeer *Socialisme en Democratie*, jg.1994/nr.10). Met het 'first past the post'-kiessysteem, dat het mogelijk maakte met één partij een regering te vormen en vervolgens soeverein en ongehinderd (door een coalitiepartner) te besturen, dacht Labour al heel vroeg het instrument te hebben gevonden om de belangen van een (ongedifferentieerde) arbeidersklasse het best te verdedigen en 'het socialisme' tot stand te brengen. Zo werkte het onder de kabinetten- Attlee (1945-1951) en ook nog een tijdje daarna. Maar eenmaal het naoorlogse kapitalisme een revolutie inzake materiële vooruitgang, scholing, communicatie en vrouwenemancipatie had teweeggebracht, werkte het niet meer. De krimpende traditionele arbeidersklasse leverde niet langer voldoende kiezers voor een (centrum-)links project. De veranderingen in de sociale structuur van Groot-Brittannië, die de electorale tweedeling van de Britse politiek minder houdbaar maakten, werden te laat opgemerkt. Labour kwam onvoldoende snel met een programma voor nieuwe segmenten van de arbeidersklasse én de middenklasse, waardoor niet meer kon worden gewonnen met het bestaande kiessysteem. Nog minder snel kwam Labour met aangepaste visies inzake nieuwe vormen van discriminatie, een efficiënte overheid, de veranderende verhouding tussen privé en publiek, de werking van de moderne markt en het belang van de Europese Gemeenschap. Die traagheid zou Thatcher trouwens toelaten om de Britse arbeidersklasse twee van de rampzaligste decennia uit haar geschiedenis te bezorgen.

Blair, de vakbond en de vrouwen

Het zou te veel eer voor Blair zijn om hem alleen met het ontwikkelen van een aantal nieuwe visies te crediteren. Ook Neil Kinnock en John Smith hebben vergeefs gepoogd om een brug te slaan met de middenklasse. Zij werden door de vakbonden gekelderd. Geloofwaardig en -hopelijk - electoraal renderend werden de inspanningen om de partij te moderniseren pas met Blair. De resultaten waren op het congres te zien. In Blackpool werd het pakket (blok)stem-

men van de vakbonden teruggebracht naar 49% . Op die manier werd de partij meer in de handen gelegd van de afdelingen (én de 'spin doctors' rond Blair). Voortaan zouden de vakbonden, waarvan sinds 1979 de helft van de leden is weggelopen en de helft van de blijvers niet meer voor Labour stemt, niet meer beslissend doorwegen op de besluitvorming van de partij (en -morgen - van een Labour-regering). Een voorstel van Blair om de partij niet langer als de 'politieke arm van de vakbeweging te beschouwen' werd - in het kader van de verzoening met oud-links en de nagestreefde eensgezindheid - niet aan de congressisten voorgelegd; het voorstel toont echter wel aan dat na de afschaffing van *Clause IV* nog andere taboes kunnen sneuvelen. Gesteld dat men de verkiezingen wint, natuurlijk.

Een merkwaardig gevolg van het verminderde gewicht van de vakbonden is overigens de feminisering van de congresgangers. Niet alleen mochten de afdelingen meer mensen afvaardigen, in de praktijk waren dat ook opvallend meer vrouwen, ja zelfs de meerderheid van dat segment van de conferentie (425 vrouwen en 320 mannen). Dat is mede het gevolg van de 'vrouwen-quota' die Blair op de verschillende partij-niveaus heeft ingevoerd, tot en met in het Nationaal Uitvoerend Comité. Volgens berekeningen van de campagneleiders zou Labour na de verkiezingen ongeveer tachtig vrouwelijke parlementsleden tellen, zeg maar een vierde van de fractie. Ongetwijfeld verklaart een en ander onze indruk dat de conferentie door een wat ander publiek wordt bevolkt: een beetje meer middle class en een beetje minder (vakbonds)mannen onder elkaar.

Liefde voor de markt

New Labour is niet alleen een kwestie van meer middle class, meer vrouwen en meer bijbelse taal. Wezenlijker is dat Labour haar denkbeelden moderniseert en daarmee ook het land (en niet alleen de partij) verovert. In een toespraak van een paar jaren geleden stelde Blair dat de centrale uitdaging van moderne democratische politiek erin bestaat te zorgen voor zekerheid in een wereld van revolutionaire veranderingen. Dat is een geslaagde samenvatting van de

opdracht voor sociaal-democraten. Ook Labour realiseert zich nu dat we leven in een wereld waarin de markten globaal zijn en de nationale staat een aantal instrumenten riskeert te verliezen om alle burgers een minimale zekerheid te bieden en te beschermen tegen de negatieve effecten van die markt. De weg uit dat dilemma is volgens Blair niet die van het activeren van de oude klassentegenstellingen. Het handhaven van een diabolische visie op de markt en het zich beperken tot de oud-linkse 'politics against markets', leidt regelrecht naar nieuwe nederlagen. In de plaats moet een nieuwe 'ethiek van de gemeenschap' worden gestimuleerd en gematerialiseerd in sterke sociale instellingen, families en gemeenschappen, gekoppeld aan het (her)waarderen van de markt en van creatief en fatsoenlijk ondernemerschap om Groot-Brittannië er weer bovenop te krijgen. Blair zei letterlijk: "No more bosses versus workers". Dat houdt dan wel in dat de ondernemers een (door de volgende Labour-regering vast te leggen) minimumloon horen te betalen, de vakbondsrechten moeten waarborgen en niet langer kinderen kunnen tewerkstellen. Kortom, rechten en plichten, niet alleen voor de burgers maar ook voor de ondernemers.

Onnodig te zeggen dat een meer positieve benadering van de markt bij Labour (en wellicht ook in menige continentale sociaal-democratische partij) een kleine revolutie betekent. Voor oud-links is het gepraat over 'opportunity' in plaats van 'inequality' slap gelul. Daar heeft de groeiende onderkant van de samenleving geen boodschap aan. Net zo min als oud-links een boodschap heeft aan het feit dat ook delen van de middenklasse nu huiveren voor het economisch fundamentalisme van de neo-conservatieven. Oud-links neemt het Blair vooral kwalijk dat zijn liefde voor de markt gepaard gaat met het concipiëren van een andere welvaartsstaat waarin privé-verzekering een groeiende rol gaat spelen.

New Labour is daarin formeel: het bewaren van de grondslagen van de welvaartsstaat kan slechts gebeuren via het hervormen van die welvaartsstaat. Labour aanvaardt daarmee de facto dat die welvaartsstaat in de jaren zestig en zeventig te vrijgevig is geweest. En ook: dat een volledig door de staat beheerd sociale zekerheids-

systeem niet langer van deze tijd is. In mei 1996 zei Chris Smith, schaduwstaatssecretaris voor gezondheid en tot deze zomer ook bevoegd voor sociale zekerheid: "Sommigen argumenteren dat alleen de staat alle elementen van een fatsoenlijke sociale zekerheid kan aandragen. Daar ben ik het niet mee eens. Vanzelfsprekend, sommige dingen kunnen alleen door de staat worden geregeld. Het principe moet echter zijn dat de staat optreedt als de waarborg van alle voorzieningen, de regelaar van alle voorzieningen en de beheerder van sommige voorzieningen". Concreet betekent dit dat Labour in de pensioensector op zoek gaat naar "modaliteiten om via publieke en privé-fondsen aan de gepensioneerden een minimale levensstandaard te garanderen".

Het verschil maken

De vraag of een dergelijke catalogoog aan waarden en visies, en een zo subtiele taal volstaan om adequaat te gaan regeren, is een andere zaak. In Blackpool werd niet duidelijk hoe visie aan detail van begroting en budget kan worden gekoppeld. Blair zei dat becijferde beleidsvoorstellen voor na de verkiezingen zijn en dat men hem maar moet geloven (dat hij het verschil zal maken). De schrik dat de tabloids te gedetailleerde voorstellen meten zullen neersabelen, zit er diep in. Blair ont-scherpte ook voortdurend al te hoge verwachtingen. Onmiddellijke en radicale herverdelingsmaatregelen komen er niet. Het kwaad dat door zeventien jaar conservatief bewind is aangericht, zal slechts ten dele kunnen worden ongedaan gemaakt, en dan alleen maar indien - zoals hierboven aangegeven - een hervorming van de welvaartsstaat wordt geaccepteerd.

Eén ding is wel duidelijk: de prioriteit zal gaan naar de armen en gepensioneerden, twee categorieën van de bevolking die het meest hebben geleden onder het Thatcherisme. Daar, in een serie bescheiden maar concrete beloftes, zit het impliciete centrum-linkse programma waarop mag worden gehoopt: kankerpatiënten die niet langer zullen moeten wachten op behandeling, kinderen met leerachterstand die via speciale zomercursussen zullen worden bijgewerkt, klassen voor vijf-tot zevenjarigen die niet meer dan dertig leerlingen zullen tellen, kwalitatief educa-

tief materiaal en computers voor alle kinderen (ondermeer via een partnership met de privé), een welfare-to-work programma voor 250.000 jonge werklozen, permanente opleidingsprogramma's, een verbod op het bezit van handwapens. Het is zondermeer waar dat indien Blair een deel van deze beloftes kan realiseren, hij wellicht toch zal doorgaan als de man die het verschil maakt met de Conservatieven.

Dé vraag is wel hoe deze bescheiden maar daarom niet altijd goedkope voorstellen kunnen worden gefinancierd. Neem het minimumloon. Dat zal er komen, maar over de hoogte ervan variëren de meningen. Neem het onderwijs. Meer dan een derde van de kinderen tussen vijf en zeven zit in een klas met meer dan dertig kinderen. Die klassen beperken tot dertig kinderen en minder zou in Engeland alleen al een meerkost betekenen van 68 miljoen pond per jaar. Neem het voorstel m.b.t. de afschaffing van de kinderbijslag voor kinderen tussen 16 tot 18 en de vervanging door een studietoelage. Arme gezinnen zouden daardoor drie tot vier keer meer kunnen krijgen; maar is dat betaalbaar in de wetenschap dat, volgens normen van de Europese Unie, één op drie Britse kinderen in een arm gezin opgroeit? Idem voor de pensioenen. De hoogste pensioenen - zo'n 20% - gingen er sinds 1979 ongeveer 70% op vooruit; de laagste pensioenen niet meer dan 10%. Een aanpassing van de laagste pensioenen die de achteruitgang sinds 1979 zou compenseren (door bijvoorbeeld de band te herstellen tussen pensioenen en de algemene evolutie van de inkomens) is echter onbetaalbaar. Schaduwminister van financiën Gordon Brown is gekant tegen een algemene verhoging van de pensioenen (zoals door de reeds eerder genoemde Chris

Smith gevraagd) en zoekt - zoals voor de kinderbijslag - naar formules om ook op dat vlak een faire herverdeling van de hoge inkomens naar de lage inkomens te realiseren.

Waarmee men meteen aan de achillespees van New Labour raakt. In het kader van de hervorming van de welvaartsstaat impliceert een herverdeling van de middelen ten voordele van de minst begoeden onvermijdelijk ook een inspanning van de hoge inkomens. Via selectievere uitkeringen of via nieuwe belastingen. Het klinkt goed als Blair zegt dat de voorkeur geven aan belastingverhoging en meer overheidsuitgaven een vorm van intellectuele luiheid is. In de praktijk is de vaststelling van J.K. Galbraith (*The culture of discontent*) niet minder pertinent: de middenklasse moet bereid worden gevonden om te betalen voor de armen. Het mag dan zo zijn dat in Blackpool geen concrete aanwijzingen konden worden gevonden dat de hogere inkomens zwaarder zouden worden belast, aan het dilemma - middenkiezers ontzien en hen vervolgens tot solidariteit 'dwingen' - valt niet te ontkomen. Het principe van een rechtvaardige belasting als bijdrage aan het behoud van een beschaafde samenleving is een principe dat ook door een moderne sociaal-democratische partij niet kan worden losgelaten.

Volgens Chris Smith moet Labour na vijf jaar regeringswerk substantiële vooruitgang hebben geboekt in de strijd tegen de armoede. Mocht dat niet zo zijn, dan kunnen we er maar beter mee ophouden, zegt de schaduwstaatssecretaris voor volksgezondheid. Dat is juist. Niets zou zo fataal zijn voor New Labour als de vaststelling dat haar denkbeelden de facto neerkomen op het loslaten van de armsten in de samenleving.